



KLAGANDE

Bostadsrättsföreningen Ridaren, 716408-8960

Ombud: Advokaterna Åke Lewensjö och Sara Fogelberg
Front Advokater
Kungstorget 2
411 17 Göteborg

MOTPART

Räddningstjänsten i Storgöteborg, 222000-0752

Ombud: Förbundsjurist Marie Caldenby
Räddningstjänsten Storgöteborg
Box 5204
402 24 Göteborg

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Göteborgs dom den 27 april 2016 i mål nr 7206-15,
se bilaga A

SAKEN

Föreläggande enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, förkortad
LSO

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten avslår överklagandet.

Kammarrätten bestämmer att den med föreläggandet avsedda åtgärden ska
vara vidtagen senast den 1 oktober 2018.

YRKANDEN M.M.

Bostadsrättsföreningen Ridaren (föreningen) yrkar i första hand att
Räddningstjänsten Storgöteborgs (räddningstjänsten) föreläggande upphävs

och i andra hand att tiden för när den förelagda åtgärden ska vara utförd förlängs med minst år med hänsyn till en bygglovsprövning. Föreningen anför bl.a. följande.

I första hand anses att nuvarande utrymningsvägar ska anses tillräckliga för att uppnå en skälig nivå av brandskydd. Föreningen har två av varandra oberoende utrymningsvägar (trapphus och liststege på fasaden).

Räddningstjänsten uppställer genom sitt föreläggande högre krav än vad som framgår av de grundläggande minimikraven. Räddningstjänsten har inte visat på någon annan brist vad gäller liststegen än att den påstås vara svår att använda för vissa individer. Räddningstjänsten har inte heller visat varför assisterad utrymning via liststegen inte skulle kunna anses utgöra ett skäligt alternativ till räddningstjänstens utskjutsstegar. Liststegen i kombination med assisterad utrymning från räddningstjänsten ger ett tillräckligt skydd, varför behovet av ytterligare skyddsåtgärder är litet. Frågan är om ett skäligt brandskydd och inte om bästa tänkbara.

En utvändig trappa är inte en skälig brandskyddsåtgärd i byggnaden. En skälig skyddsnivå i byggnaden är att kunna tillse evakuering genom liststege, kombinerat med utrymning via trapphus. För att ytterligare höja nivån på den alternativa utrymningsvägen via liststege föreslås en serie åtgärder. Åtgärderna består i en ny och säkrare liststege (s.k. ryggstege), 18 stycken fönster förstärks, samtliga bostadslägenhetsdörrar som vetter mot aktuellt trapphus förses med dörrstängare, samtliga lägenheter förses med automatiskt brand- och utrymningslarm, trapphus förses med rökdetektorer i varje våningsplan och trapphusets topp förses med automatisk brandgasevakuering som ansluts till brandlarmet. Föreningen åtar sig att svara för regelbunden kontroll av installerad brandteknisk utrustning och att utbildning avseende installerad utrustning hålls. Den sammanlagda kostnaden för dessa åtgärder uppskattas till cirka 289 500 kronor.

En skäligen brandskyddsnivå uppnås i vart fall genom de alternativa åtgärder som föreningen ämnar vidta i kombination med förstärkningar och förbättringar av befintlig liststege.

En skälighetsbedömning bör utgå från de kostnader och olägenheter som föreningen drabbas av, ställt i proportion till det faktiska behovet. Den totala kostnaden över tid för en utvändigt utrymningstrappa är inte skäligen i förhållande till alternativa åtgärder. Den förelagda åtgärden är inte heller oberoende av yttre assistans för att säkra ett fullgott skydd, varför åtgärden också på denna grund är oskäligen. Kostnaden för en utvändigt trappa är i storleksordningen en halv till en miljon kronor, vilket ska ställas mot kostnaderna för de alternativa åtgärder som föreslagits. De prisuppgifter som räddningstjänsten hänvisar till är inte sannolika. Räddningstjänsten kan omöjligen ha räknat med kostnader som tillkommer för anpassning av fasad, fönster, markarbeten m.m. Vid en skälighetsbedömning ska också vägas in den förfulning som fastigheten drabbas av och den skymda utsikt som lägenheterna bakom trappan drabbas av. Fastigheten i sin helhet tappar i värde på grund av förfulningen.

Det är inte rimligt att lägga krav vid nybyggnation till grund för den skälighetsavvägning som ska göras. Vad avser nivån av skäligen brandskydd ska hänsyn rimligen tas till att det är fråga om en byggnad där nivån av brandskydd under 40 års tid bedömts tillräcklig. Det är inte skäligen att indirekt höja samhällets krav på en sedan tidigare godkänd lösning. Räddningstjänstens yttrande inför bygglov 1974 saknar juridisk relevans. Avgörande för bedömningen torde endast vara sådana villkor som de facto framgår av bygglovet och som fastighetsägaren haft möjlighet att kunna förhålla sig till. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har i ett tidigare yttrande gällande fastigheten Vasastaden 15:2 angett bl.a. följande ”De lov- och byggärenden som hanterades under den tiden (1970-1980-talet) bedömdes utifrån att kommunen hade en viss förmåga att bistå vid utrymning, och principiellt är detta något som fastighetsägare normalt

ska kunna förlita sig på över tid". Omständigheterna på platsen har inte förändrats sedan bygglov beviljades 1974.

Det måste göras en helhetsbedömning av byggnadens sammanvägda säkerhetsnivå, där föreningens föreslagna åtgärder ska anses utgöra skäligt brandskydd. De föreslagna åtgärderna ska inte ersätta en utrymningsväg utan tvärtom förstärka den alternativa utrymningsvägen (liststegen) samtidigt som den primära utrymningsvägen (trapphuset) erhåller en mycket hög brandskyddsnivå. Föreningen har visat att de föreslagna åtgärderna väl motsvarar samhällets krav på tillfredsställande utrymning och räddningstjänstens föreläggande ska därför upphävas.

Av föreningen ingivet utlåtande från brandingenjören Kjell Fallqvist framgår bl.a. följande.

Det viktigaste för personsäkerheten vid brand är tidig upptäckt och varning. Detta för att möjliggöra snabb utrymning och eventuell släckinsats. Därefter att den ordinarie utrymningsvägen är framkomlig och inte blockeras av brandgaser.

I bygglagstiftningen anges att alternativ utrymning från vissa verksamheter får ske med hjälp av räddningstjänstens stegutrustning. Hur denna evakuering ska ske är inte specificerad. Att utrymma personer via steg är förenat med svårigheter. I det flesta fallen undviker man det med hänsyn till personsäkerhetsriskerna. Det är av flera skäl betydligt bättre och säkrare att utrymma via det normala trapphuset. Användandet av stegar för livräddning är också mycket sällsynt förekommande.

Föreskrifterna och de allmänna råden i Boverkets byggregler är inte en måttstock på vad som är en dålig eller tillfredsställande personsäkerhet i befintliga byggnader. De utgör en måttstock på vad som utgör tillfredsställande säkerhet vid nybyggnad eller i vissa specificerade fall även

ändringar. Även vid nybyggnad respektive ändring föreligger två kravnivåer. En högre vid nybyggnad och en lägre vid ändring. I båda fallen får dock inte oacceptabel personsäkerhet föreligga. Det kan finnas ytterligare en acceptabel skyddsnivå vid tillsyn enligt LSO som fortfarande ger en tillfredsställande personsäkerhet med hjälp av alternativa byggnadstekniska lösningar.

Föreningens förslag med E130 Sm-C-dörrar i kombination med automatisk brandgasventilation kan bedömas vara minst lika bra, eller bättre, än vad nuvarande byggregler anger som godtagbart. Föreningens lösning innebär dessutom att hela brandskyddet i byggnaden lyfts till en högre nivå. Installationen av automatisk brandgasventilation minskar risken för att trapphuset spärras på grund av otätheter som normalt återfinns i äldre byggnader. Föreningen har visat att de åtgärder som föreslagits väl motsvarar samhällets krav på tillfredsställande utrymning.

Räddningstjänsten anser att överklagandet ska avslås och att skälig tid för utförande av åtgärderna ska bestämmas till sex månader från delgivning av domen samt anför bl.a. följande.

Kravet på två av varandra oberoende utrymningsvägar är reglerat i föreskrift. Föreningen har inte två av varandra oberoende utrymningsvägar. En utrymningsväg ska vara lättillgänglig, användarvänlig och säker för de som kan tänkas vara i behov av utrymning. En liststege möjliggör inte en trygg och säker utrymning. En av räddningstjänsten assisterad utrymning via liststegen är inte heller möjlig.

Dagens byggregler öppnar för utrymning via fast monterad stege men detta gäller för byggnadsklass Br2 och Br3. Standarden som byggreglerna hänvisar till gäller endast höjder upp till åtta meter och hänvisar även till fallskydd i form av ryggskydd eller annat godkänt fallskydd. Den aktuella liststegen är monterad på högre höjd än åtta meter och har inget fallskydd.

Utrymningslösningen är inte vedertagen för aktuell typ av byggnad (Br1) och inte heller utförd så som den borde ha varit för en byggnad med lägre skyddsbehov.

En utvändig trappa ger större möjligheter till oassisterad utrymning än vad en liststege gör. Det finns ingen utrymningslösning som är fullgod för alla individer men det finns utrymningslösningar som inkluderar betydligt många fler i samhället än vad en liststege gör. En trappa, till skillnad från en liststege gör det dessutom möjligt för räddningstjänsten att vara behjälpliga vid utrymning då utryckande personal kan möta de utrymmande i trappan och leda dem ner.

Det är inte möjligt att ersätta en utrymningsväg med tekniska åtgärder. Alla tekniska system har en grad av felintensitet och när man kombinerar flera tekniska system som ska fungera samtidigt, så minskar graden av tillförlitlighet. Ett möjligt alternativ till två av varandra oberoende utrymningsvägar hade varit om trapphuset utgjordes av ett s.k. Tr2-trapphus, vilket inte bedöms möjligt för aktuell fastighet.

Det är skäligt att ställa krav på en alternativ utrymningsväg och att denna uppfyller kraven på säker utrymning. De förslag på alternativa åtgärder som framförts förbättrar inte brandskyddet på ett ändamålsenligt sätt. En fast monterad stege med ryggskydd kan inte ens i kombination med de föreslagna tekniska åtgärderna anses uppfylla kravet på ett skäligt brandskydd enligt 2 kap. 2 § LSO. De föreslagna åtgärderna kan förbättra brandskyddet men de är inte ändamålsenliga för att läka den brist som avsaknaden av en alternativ utrymningsväg utgör. De alternativa åtgärder som föreslagits är dessutom sådana brandskyddsåtgärder som vanligen inte används i flerbostadshus.

Den förelagda åtgärden med utvändig trappa är ändamålsenlig och dessutom mindre kostsam över tid, när drifts- och förvaltningskostnader inräknas.

Enligt en kostnadsförfrågan för spiraltrappa (inkluderat transport, montage, betongfundament och hyra av ställning) baserat på de lokala förutsättningarna för aktuell fastighet, uppgår kostnaden till totalt 297 000 kronor. Det kan därutöver finnas ett behov av brandklassning av fönster.

Samhällets förväntan på brandskyddet i bostäder är betydligt högre i dag än det var för 100 år sedan. Det hade inte varit skäligt att kräva att väggar och bärverk skulle utformas efter nybyggnadsregler, vilket i någon mån kanske hade kunnat kompensera för sämre möjligheter till utrymning, dock inte avsaknad av alternativ utrymningsväg. Krav på två utrymningsvägar är inte ett nybyggnadskrav utan har funnits med länge i de nationella byggreglerna.

I yttrandet från Göteborgs brandförsvaret inför bygglovets 1974 framgår att bygglov tillstyrkes under villkor "att alla lägenheter i gårdshuset över plan 4 får tillgång till två av varandra oberoende utgångar, t.ex. tillgång till två trappor, varav den ena kan vara utvändigt". Med plan 4 menas i detta fall markplan i gårdshuset. Det är oklart varför detta inte åtgärdades i bygglovet. Föreningen förväntas uppfylla de krav som ställdes av brandförsvaret för 40 år sedan och som ställs av samhället i dag. Det återopade yttrandet från MSB angående fastigheten Vasastaden 15:2 är inte relevant, då det yttrandet gäller ärenden med bygglovsprövningar där man förutsatt att räddningstjänsten kan vara behjälplig för utrymning med den utrustning som har funnits att tillgå. Detta har inte varit aktuellt för Nordhemsgatan 45 C, där man i bygglovet från 1974 tydligt påpekade att fastighetsägaren själv måste lösa utrymning från aktuella lägenheter.

Föreläggande om en utvändigt utrymningstrappa har varit nödvändigt för att åstadkomma ett skäligt brandskydd och medför inte några oskäliga kostnader för föreningen. En hantering av bygglov hos Stadsbyggnadskontoret förväntas ta tio veckor vid hög arbetsbelastning medan en bygganmälan vanligtvis hanteras på en dag. En rimlig tid för

utförande av åtgärderna är sex månader från delgivning av kammarrättens dom.

MSB, som avgett yttrande i målet, anför bl.a. följande.

I dagens byggregler finns det för byggnader som tillhör byggnadsklass Br1 (vilket ett flerbostadshus gör) inte stöd för att en utrymningsväg kan utgöras av en fast monterad stege. Det alternativet nämns enbart som utrymningsväg från byggnader i byggnadsklass Br2 och Br3. En fast monterad stege motsvarar alltså inte den säkerhetsnivå för utrymningsvägar som samhället ger uttryck för i dag, och *MSB* kan inte se att det finns stöd för det i tidigare byggregler heller. *MSB* delar också räddningstjänstens beskrivning av hur olika personers fysiska och psykiska förutsättningar påverkar stegens lämplighet som utrymningsväg.

En utrymning via väggfast stege är inte att likställa med assisterad utrymning med hjälp av räddningstjänstens stegutrustning.

Räddningstjänstens egen stegutrustning har personalen övat med och är vana vid att använda. Det finns även avvägda arbetsmiljöaspekter i utrustningens utformning. Det är också skillnad på stegens lutning i de båda fallen, där en vertikal stege kräver större fysisk styrka av de som ska klättra på den än en stege som har ett antal graders lutning. En trappa kan användas av de allra flesta. Det finns personer som inte kan gå i trappor av olika skäl, men möjligheten för andra att hjälpa personen ner är betydligt större i en trappa än nerför en stege. Det är trappor som är, och alltid har varit, den vedertagna lösningen för vertikal utrymning.

En alternativ utformning av trapphuset med tekniska system är teoretiskt möjlig, eftersom ett skäligt brandskydd kan uppnås på olika sätt. Men utformningen behöver i så fall motsvara den nivå på säkerhet som samhällets krav stipulerar för trapphus som ska utgöra den enda utrymningsvägen i flerbostadshus, s.k. Tr2-trapphus. Föreningen har inte

visat att föreslagen lösning gör det. Kostnaden och olägenheten som den förelagda åtgärden för med sig bedöms inte vara för betungande i relation till den nytta som den har i det totala brandskyddet. Under förutsättning att bygglov för utvändig trappa beviljas och åtgärden därmed är möjlig att vidta är föreläggandet skäligt.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Frågan i målet är om föreläggandet att anordna en utvändig utrymningstrappa som ansluts till fönster varit nödvändigt för att fastigheten ska uppnå ett skäligt brandskydd. Föreläggandet avser de bostadslägenheter med fönster vars underkant är högre belägen än två meter ovan marknivå.

För att kravet på ett skäligt brandskydd i detta fall ska vara uppfyllt anser kammarrätten i likhet med räddningstjänsten att det måste finnas minst två av varandra oberoende utrymningsvägar. Kammarrätten anser också att den liststege som är monterad på en fasad mot husets innegård i sig inte utgör en godtagbar utrymningsväg. Vid sin syneförrättning har kammarrätten vidare kunnat konstatera att terrängförhållandena på innegården och avståndet till närmaste väg innebär svårigheter för räddningstjänsten att snabbt nå fastigheten med sådan utrustning som krävs för att assistera vid en utrymning. Alternativet att räddningstjänsten assisterar vid en utrymning via liststegen bedömer kammarrätten under dessa förhållanden inte som realistiskt.

Föreningen har som alternativ till den förelagda utvändiga utrymningstrappan föreslagit ett antal invändiga tekniska lösningar i trapphuset i kombination med att liststegen byts ut mot en s.k. ryggstege samt förstärkning av vissa fönster. De åtgärder föreningen föreslagit förbättrar förvisso brandskyddet i fastigheten men kammarrätten anser inte att åtgärderna motsvarar den nivå på säkerhet som bör krävas för att ett trapphus ska kunna utgöra den enda utrymningsvägen.

Kammarrätten anser sammanfattningsvis att en utvändig utrymningstrappa av det slag som föreläggandet avser ger de boende i fastigheten en säker utrymningsväg, vilket inte liststegen – även med de ändringar som föreningen föreslagit – ger. Anordandet av en utvändig utrymningstrappa kan inte bedömas medföra oskäligen kostnader eller svåra förluster för föreningen. Kammarrätten anser därmed att räddningstjänsten har haft fog för sitt föreläggande och överklagandet ska därför avslås, dock bör tiden för föreläggandets fullgörande förlängas till den 1 oktober 2018.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).



Olle Holmstedt



Lennart Berglund



Andreas Sundberg
referent



/Ebba Idunger Lundgren



**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I GÖTEBORG**

Avd. 2

DOM
2016-04-27
Meddelad i
Göteborg

Mål nr
7206-15

KLAGANDE

Räddningstjänsten Storgöteborg, 222000-0752
Box 5204
402 24 Göteborg

Ombud: förbundsjuristen Marie Caldenby
Räddningstjänsten Storgöteborg
Box 5204
402 24 Göteborg

MOTPART

Bostadsrättsföreningen Ridaren, 716408-8960
Nordhemsgatan 45
413 06 Göteborg

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Västra Götalands läns beslut den 15 juni 2015,
dnr 452-6392-2015

SAKEN

Föreläggande om åtgärd enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor,
förkortad LSO

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten upphäver Länsstyrelsen i Västra Götalands läns beslut och fastställer Räddningstjänsten Storgöteborgs beslut om föreläggande den 9 januari 2015, med den ändringen att de förelagda åtgärderna ska vara utförda inom sex månader från dagen för delgivning av denna dom.

Dok.Id 396751

Postadress
Box 53197
400 15 Göteborg

Besöksadress
Sten Sturegatan 14

Telefon
031 - 732 70 00
E-post: forvaltningsrattenigoteborg@dom.se
www.forvaltningsrattenigoteborg.domstol.se

Telefax
031 - 711 78 59

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:00

BAKGRUND

Beslutet om föreläggande

Räddningstjänsten Storgöteborg (Räddningstjänsten) har den 9 januari 2015 beslutat att förelägga Bostadsrättsföreningen Ridaren (Ridaren) att senast den 1 juni 2015 anordna ytterligare en utrymningsväg från bostadslägenheter med adress Nordhemsgatan 45 C i form av en utvändigt utrymnings-trappa som ansluts till fönster. Detta gäller alla bostadslägenheter med fönsters underkant beläget minst två meter ovan marknivå, vindsvåningsplanet exkluderat då detta har utrymningsväg via två olika trapphus. Som grund för föreläggandet angavs bl.a. följande.

Generellt ska varje bostadslägenhet ha tillgång till två av varandra oberoende utrymningsvägar för det fall den ena är blockerad. Aktuellt flerbo-stadshus byggdes år 1901 och skulle enligt dagens byggregler klassificeras brandtekniskt som Br1, vilket innebär ett stort skyddsbehov. Räddningstjänsten har i mars 2014 utfört tillsyn av fastigheten vid vilken oklarheter uppkom kring hur utrymning från fastigheten är tänkt avseende lägenheter med adress 45 C. Detta förmedlades i protokoll och Ridaren skulle återkomma med information kring det befintliga utförandet. Ridaren kom in med skriftligt svar men detta beskriver enbart hur befintlig lösning ser ut och skälen till detta. I svaret hänvisas bl.a. till en brandbesiktning genomförd år 2004 men det anges inte vem som utförde denna och Räddningstjänsten har inte kännedom om att en brandsyn eller tillsyn utförts år 2004. Utrymningsstrategin från adress 45 C är sådan att lägenheterna utrymmer via ett trapphus i anslutning till en otillgänglig innergård. Räddningstjänsten saknar idag möjlighet att nå bostadslägenheterna med maskinstege. Lägenheterna ligger även för otillgängligt, både i avstånd och i terräng, för att Räddningstjänsten ska kunna använda bärbar utskjutsstegen. För bostadslägenheter där underkant på fönster överstiger två meter finns inte tillgång till

en andra utrymningsväg som kan erbjuda tillfredsställande säkerhet vid utrymning, vindsvåningen exkluderad. Utrymning kan ske via en så kallad liststege som kan fällas ut vid behov med hjälp av sprintar. Liststegen bedöms dock inte kunna ge en trygg och säker utrymning. Denna typ av utrymningsväg kräver en viss fysisk status. Äldre och barn kan inte utrymma utan assistans. Liststegen skulle förvisso kunna jämföras med Räddningstjänstens bärbara stege men skillnaden är avsevärd då Räddningstjänsten assisterar vid användande av denna stege. Enligt dagens byggregler kan en fast stege som leder till säker plats utgöra utrymningsväg för byggnader i klass Br2 och Br3, vilka har ett mindre skyddsbehov. För att en liststege ska fungera måste den även regelbundet kontrolleras och då oftare vintertid för att förhindra fastfrysning. Ridaren har inte presenterat någon kontrolljournal för liststegen och enligt uppgift från Ridaren kontrolleras liststegen en gång per år, vilket bedöms vara för sällan.

I november 2014 utfördes ett kompletterande platsbesök för att informera stadsbyggnadskontoret i problematiken. I december 2014 gjorde Räddningstjänsten ytterligare ett platsbesök inför beslut om föreläggande. Inget nytt tillkom i ärendet vid något av dessa besök. I samband med en ombyggnation av fastigheten år 1974 uttryckte dåvarande Göteborgs Brandförsvarets behov av tillgång till alternativa utgångar, t.ex. trappor. Att problematiken påtalats redan då stärker Räddningstjänstens bedömning i aktuellt ärende. Mot denna bakgrund väljer Räddningstjänsten att utfärda ett beslut om föreläggande för att få ett tydligt och rättssäkert förändringsarbete. Räddningstjänsten har varit i kontakt med stadsbyggnadskontoret för att kontrollera om hinder föreligger för bygglov. Stadsbyggnadskontoret kan inte ge ett generellt besked utan att ha fått detaljerna men anger att brandskydd är en prioriterad fråga och att bygglov förmodligen kan ges för sådana åtgärder.

Överklagande av föreläggandet

Ridaren överklagade beslutet om föreläggande och menade bl.a. att det finns fler lösningar som borde utvärderas, t.ex. trycksättning av trapphus, boendesprinkler eller automatisk rökevakuering, samt att någon form av uppföljning borde ha gjorts från myndigheternas sida sedan år 1974 med tanke på utrymningstrappans höga dignitet.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län beslutade att bifalla överklagandet och upphäva Räddningstjänstens beslut om föreläggande. Beslutet motiverades i huvudsak enligt följande. Aktuell byggnad uppfördes år 1901 och ombyggnation utfördes år 1974 och år 1976. Bostadslägenheter finns i fem våningsplan. De lägenheter som omfattas av föreläggandet har idag en alternativ utrymningsväg genom fönster och via liststege. Det är inte möjligt för Räddningstjänsten att nå lägenheterna med maskinstege eller med bärbar utskjutsstege. Vid besök på plats kunde konstateras att befintliga liststegar kan utgöra ett godtagbart alternativ till Räddningstjänstens utskjutsstege. Räddningstjänsten skulle i händelse av brand kunna assistera vid utrymning med hjälp av liststegen. Vid ett föreläggande som syftar till att uppnå ett tillfredsställande brandskydd ska, om det finns flera alternativa åtgärder, den lösning som medför minst ekonomisk olägenhet väljas. Räddningstjänsten har anfört att funktionsprovningen av liststegarna inte sker tillräckligt ofta samt att det kan finnas brister i det organisatoriska brandskyddet. Bedömningen är dock att Räddningstjänsten inte har visat att de förelagda åtgärderna är billigare än att förelägga om exempelvis provning och underhåll av befintliga liststegar samt en översyn av det organisatoriska brandskyddet.

YRKANDEN M.M.

Räddningstjänsten yrkar i första hand att förvaltningsrätten fastställer beslutet om föreläggande. För det fall förvaltningsrätten anser att den förelagda

åtgärden utgör ett oskäligt krav för att uppnå skäligt brandskydd yrkar Räddningstjänsten att en bedömning görs om en fast monterad stege längs fasad kan jämföras med Räddningstjänstens utskjutsstege. Räddningstjänsten anför bl.a. följande.

Utgångspunkten har sedan länge varit att en byggnad ska ha två av varandra oberoende utrymningsvägar där båda utgörs av trapphus. Dessa regler har förändrats så att byggreglerna numera accepterar att en av dessa utrymningsvägar kan utgöras av Räddningstjänstens assistans via Räddningstjänstens eget stegmaterial. Detta stegmaterial utgörs av antingen en maskinstege eller en utskjutsstege. Enligt gällande byggregler godkänns annan stege än Räddningstjänstens endast för byggnader som har ett eller maximalt två våningsplan (klass Br2 och Br3). Orsaken till detta är att fallhöjden blir relativt låg. Frågan är om det är skäligt att godkänna en liststege även för högre höjder. Ridarens liststege utgör inte en tillfredsställande utrymningsväg. Det finns stor risk att alla boende inte kan ta sig ut via liststegen då de kan ha olika förutsättningar, t.ex. i fråga om ålder eller fysisk och psykisk förmåga, att under en akut situation kunna fälla ut och använda liststegen. Utrymning via liststege kräver dessutom både övning och kunskap om dess funktion. Liststegens tillgänglighet, stabilitet och funktion medger inte assistans av Räddningstjänstens personal. Liststegen är inte tillgänglig från marken eftersom den måste fällas ut från respektive våningsplan av de boende. Konstruktionen på stegen är relativt smal och enkel i syfte att ta så lite plats i anspråk som möjligt, vilket påverkar stabiliteten. Stegen motsvarar inte heller Arbetsmiljöverkets föreskrifter avseende stabilitet och dimensionering så att den erbjuder betryggande säkerhet genom att man kan stå stadigt och hålla sig fast på ett säkert sätt. Den saknar vidare sele eller annat fallskydd.

Föreläggande om anordnande av utrymningsväg i form av en utvändigt trappa är en skälig och ändamålsenlig åtgärd för att uppnå ett skäligt brand-

skydd, även i förhållande till andra åtgärdsalternativ. Bedömningen baseras på byggnadens konstruktion, gällande byggregler, de boendes säkerhet och kostnadsaspekter. Utvändig trappa har valts trots att den är avsevärt dyrare än liststegen. Trappan möjliggör en säker utrymning genom att den ställer minst krav på fysisk och psykisk förmåga. Åtgärden skulle förbättra brandskyddet och personsäkerheten i förhållande till vad som uppnås med den befintliga liststegen. Liststegen kan inte jämföras med utrymning med hjälp av Räddningstjänsten. Vid utrymning med Räddningstjänstens stegutrustning assisterar tränad personal med utrustning som är testad och godkänd och som personalen är väl bekant med. Det otillräckliga byggnadstekniska brandskyddet i form av en liststege kan inte kompenseras genom organisatoriskt brandskydd, som t.ex. utbildning och övning. Sådana åtgärder kan inte kompensera för stegens bristande stabilitet och otillgänglighet och det kan inte förutsättas att alla boende har förmåga att på egen hand använda sig av stegen. En utvändig utrymningstrappa utgör det mest ändamålsenliga skyddet i förhållande till kostnaden och medför minst ekonomisk olägenhet jämfört med andra tekniska åtgärder. Boverket har genom konsekvensanalys visat att exempelvis brandsäkert trapphus och boendesprinkler inte är självklara brandskyddstekniska lösningar som alternativ till utvändig utrymningsväg eftersom sådana lösningar innebär högre bygg- och förvaltningskostnader över byggnadens livscykel. En utvändig trappa har däremot begränsade bygg- och förvaltningskostnader sett över tid och bedöms därför utgöra ett mer kostnadseffektivt alternativ för att uppnå skälig nivå i brandskyddet.

Ridaren har fått tillfälle att yttra sig över Räddningstjänstens överklagande men har inte lämnat sin inställning i målet.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Tillämpliga bestämmelser m.m.

Ägare eller nyttjanderättshavare till byggnader eller andra anläggningar ska i skälig omfattning hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olycka och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand (2 kap. 2 § LSO).

Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs i enskilda fall för att denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen ska efterlevas (5 kap. 2 § andra stycket LSO).

Av förarbetena framgår bl.a. följande i fråga om föreläggande och förbud. Myndigheten bör givetvis försöka uppnå det eftersträvade resultatet genom råd och uppmaningar innan den använder sig av tvångsmedel. Innan myndigheten beslutar om föreläggande eller förbud måste den göra en avvägning av olika intressen så att de föreskrivna åtgärderna inte medför oskäligen kostnader eller svåra förluster för den som beslutet riktar sig till. Intresset att bereda skydd mot olika skador ska dock komma i första hand (prop. 2002/03:119 s. 119).

Förvaltningsrättens bedömning

Frågan i målet är om beslutet att förelägga Ridaren att anordna en utvändigt utrymningstrappa varit nödvändigt i syfte att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

Utrymmen där personer vistas mer än tillfälligt ska enligt Boverkets byggregler (BFS 2011:6 ändrad t.o.m. BFS 2015:3) utformas med tillgång till

minst två av varandra oberoende utrymningsvägar. I målet är klarlagt att de bostäder som omfattas av föreläggandet inte kan nås med varken maskinstege eller utskjutsstege. Som alternativ till utrymning via trapphus har de aktuella bostäderna tillgång till en liststege monterad på fasaden. Stegen nås via fönster och fälls ut av den boende genom att dra ut en sprint.

Det får anses vara vedertaget att en utrymningsväg ska vara lättillgänglig, användarvänlig och säker för alla som kan tänkas vara i behov av utrymning. Förvaltningsrätten gör bedömningen att en liststege av aktuellt slag kräver viss kunskap om dess funktion och användning. Likaså kräver den en viss fysisk och mental förmåga för att utfällning och klättring ska kunna ske på ett säkert och effektivt sätt. Vidare kan konstateras att berörda bostäder ligger på förhållandevis hög höjd, dvs. mer än två våningar upp, och det har inte kommit fram att något fallskydd finns vid klättring på stegen. I det överklagade beslutet anförs att liststegen kan utgöra ett godtagbart alternativ till utskjutsstege och att Räddningstjänsten skulle kunna assistera vid utrymning med hjälp av liststegen. Någon utförligare motivering till detta ställningstagande finns dock inte. Räddningstjänsten har anfört att sådan assistans inte kan ges bl.a. med anledning av liststegens tillgänglighet, funktion och bristande säkerhet. Förvaltningsrätten finner inte skäl att ifrågasätta Räddningstjänstens bedömning i detta avseende. Även om ett tekniskt brandskydd i sig inte är att betrakta som tillräckligt kan dock detta i kombination med organisatoriskt brandskydd, t.ex. i form av utbildning och kontroller, uppnå tillräcklig nivå. Den kunskap som krävs om liststegens funktion och användning kan förvisso erhållas genom utbildning och övning. Organisatoriska insatser bedöms emellertid inte kunna kompensera för den brist som finns bl.a. i fråga om de olika individuella förutsättningar som de boende kan ha när det gäller att använda liststegen i en akut situation. Utifrån föreliggande förhållanden anser förvaltningsrätten att den befintliga liststegen inte kan anses utgöra en tillfredsställande utrymningsväg för samtliga boende och att brandskyddet därmed måste förbättras.

Innan ett föreläggande utfärdas måste en avvägning göras så att de föreskrivna åtgärderna inte medför oskäligen kostnader eller svåra förluster för den som beslutet riktar sig till. I detta ligger även att en bedömning måste göras av om nödvändigt brandskydd istället kan uppnås genom andra åtgärder som är mindre ingripande och kostsamma.

Det har i målet slagits fast att befintlig liststege inte utgör ett tillräckligt brandskydd, även i kombination med organisatoriska insatser. Räddningstjänsten har gjort en avvägning av andra alternativa åtgärder, såsom brandsäkert trapphus och boendesprinkler, och vad detta skulle ge för kostnad och effekt i brandskyddshänseende. Det kan visserligen inte ifrågasättas att anordnande av en utvändigt utrymningstrappa medför en större kostnad i samband med installationen. En sådan trappa kräver dock betydligt mindre underhåll och funktionskontroller än många andra brandskyddsinstallationer. Den totala kostnaden över tid bedöms därför vara skälig i förhållande till alternativa åtgärder. Vidare ska vid bedömningen av skäliga åtgärder intresset av att bereda skydd mot olika skador komma i första hand. I detta hänseende får en utvändigt trappa anses vara det mest lättillgängliga och säkraste när det gäller att erbjuda de boende en alternativ utrymningsväg för det fall trapphuset skulle vara blockerat. De av Räddningstjänsten föreskrivna åtgärderna bedöms mot denna bakgrund inte medföra oskäligen kostnader eller svåra förluster för Ridaren.

Sammanfattningsvis anser förvaltningsrätten att Räddningstjänstens beslut att förelägga Ridaren att anordna en utvändigt utrymningstrappa varit nödvändigt för att säkerställa ett tillfredsställande brandskydd. Länsstyrelsen i Västra Götalands läns beslut ska därför upphävas och överklagandet bifallas. De av Räddningstjänsten förelagda åtgärderna ska ha utförts inom sex månader från dagen för delgivning av denna dom.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (DV 3109/1 B)



Ann Rittri

Rådman

I avgörandet har även nämndemännen Orvar Carlsson, Margareta Jaksch och Bengt Rundberg deltagit.

Föredragande i målet har varit föredragande juristen Emma Isacson.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten.*

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar *prövningstillstånd* om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om *prövningstillstånd* inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att *prövningstillstånd* bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få *prövningstillstånd*
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.